

příslušníkům všechna práva i výhody z těchto smluv plynoucí (čl. 294).

9. Všechny smluvní státy uvedou v působnost haagskou konvenci o opiu z 23. ledna 1912 a vydají zákony k jejímu provedení (čl. 295).

10. Do obnovy nebyly v mírové smlouvě pojaty cukerní konvence bruselská z r. 1902, kterou Francie r. 1917 vypověděla a jejíž obnovení si nepřála, rovněž ne konvence o ochraně tuleňů a afrických zvířat, proti zavlečení rostlinných nákaz nebo chorob a některé jiné úmluvy rovněž podřízeného významu.

§ 21. Obchodní a celní politika československé republiky.

I. Článek 2. zák. o zřízení samostatného státu československého z 28. října 1918, číslo 11. sb. zák. a nař. prohlásil, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Převzali jsme tím dědictví hospodářského systému, jež vytvořila válka světová a který se skládal z množství oficiálních a polooficiálních ústřed, organizací a sdružení i ze spousty zákonů a nařízení, obmezujících hospodářské sebeurčování individuí jak co do spotřeby, tak co do výroby, obchodu i dopravy. Vedle tohoto »hospodářství přechodného« s jeho kontrolním režimem převzali jsme tím však i dosavadní autonomní celní tarif rakousko-uherský. Náhlé odpadnutí válečného tlaku i zvláštní hospodářské postavení nové čl. republiky nutily ovšem záhy přizpůsobovati soustavu převzatou z bývalého Rakouska změněným nyní poměrům.

Toto zvláštní změněné hospodářské postavení našich zemí následkem politického osamostatnění jevílo se zvláště v těchto směrech:

1. Již v bývalém Rakousku měly české země význačné postavení zemí zindustrialisovaných oproti daleko agrárnějším zemím jižním i východním, a také v zemědělství pěstovaly české země nejvýnosnější rostliny průmyslové a dovážely za to méně výnosné chleboviny a píceiny. Čechy, Morava a Slezsko zaujímaly jen 38% celkové orné plochy dřívějšího Rakouska, produkovaly však z celkové rakouské sklízně čekanky 95%, buráku 93%, sladového ječmene přes 90%, chmele 80%, jetelového semene a řepky 50% atd. Z celkové průmyslové výroby dřívě rakouské připadalo na země koruny české cukru přes 92%, zboží

bavlněného skoro 80%, vlněného a lněného po 90%, uhlí kamen-
ného 87% a hnědého 84%, oceli 68%, železných polotovarů 72%
a podobně ve veliké řadě jiných odvětví.

2. Tento průmysl v y v á ž e l za říšské hranice ročně zboží
v ceně vysoko přes 1 miliardu K a s vývozem produktů prvotní
výroby a zemědělského průmyslu celkem na 2½ miliardy K a
zásoboval nad to většinu spotřeby všech ostatních částí dřívější
monarchie celkem opět asi za další 2 miliardy K (předválečných).

3. Z celkového předválečného vývozu z nynějšího státu
československého však jen některé druhy zboží byly hledány
na trhu s v ě t o v ě m: chmel, ječmen a slad, minerální vody,
cukr, sklo, porcelán a keramika, papír a zboží papírové, zboží
jablonecké a pod. Řada jiných byla schopna širšího odbytu jen
na vnitřním odbytišti rakousko-uherském, kam bylo zboží od nás
vyváženo beze cla, bez obtíží dopravních a správních, samo jsouc
celně chráněno proti soutěži druhdy lepšího či levnějšího zboží
cizozemského.

4. Osamostatněním naší republiky stal se tento, dříve vnitro-
zemský, celně chráněný náš odbyt do ostatních zemí bývalé říše
nyní trhem zahraničním, exportním, na kterém jsme vydáni všanc
soutěži světové, zejména západoevropské, i prohibičním opatře-
ním, jež vycházejí ze snahy po rychlém vybudování vlastního
průmyslu v některých státech nástupnických. Dříve jsme vyráb-
běli pro domácí trh o více než 51 mil. obyvatelstva, nyní jen
pro 13½ mil. obyvatelstva, naše tuzemská spotřební základna se
tedy snížila asi na čtvrtinu. Celní cizinou staly se nám nyní i ony
země, které nám za Rakouska bývaly vnitrozemskem. Dříve jsme
z celkové svojí produkce spotřebovali v tehdejším tuzemsku
(Rakousko-Uhersku) asi 80% a vyváželi za říšské hranice asi
20%, nyní jsme při normální výrobě nuceni vyvážeti za hranice
československé asi 80% svých výrobků.

5. Z celkového exportu bývalé monarchie připadalo největší
procento na Německo; také z dnešního vývozu naší republiky
připadalo r. 1921 plných 52½% hodnoty (13.2 miliard K) na
dnešní Rakousko, Německo a Maďarsko, kdežto na Jugoslávii
a Polsko dohromady jen asi 12% (3.4 miliard K) a tolikéž asi
dohromady na Velkou Británii a na Francii. Většina exportu
našeho šla tedy v prvních letech republiky na sever a na jih,
naše zboží šlo stále převelikou částí za hranice r e e x p o r t e m

přes Vídeň, přeorientace dle nových směrnic politických na západ byla nesnadná a zdoluhavá.

II. Čsl. republika postavena byla převratem z 28. října 1918 před nemalé úkoly obchodněpolitické. Úplné vyčerpání zásob potravin a surovin i polotovarů a konečných produktů, nedostatek cizích platidel, dopravní obtíže i přesuny v hospodářských stycích všech států evropských znemožňovaly rychlý návrat k pravidelné obchodní politice předválečné. Stát čsl. zahájil ihned po svém vzniku protiinflační politiku valutní i pronikavou politiku sociálněreformní, jež obě vysokými daněmi i mzdami a pokleslou výkonností dělnictva zdražovaly výrobní náklady průmyslu a tím i jeho soutěživost za hranicemi. Když tedy ulevilo první překotné zásobování se obyvatelstva statky za války spotřebovanými, vznikla také u nás dočasná, však prudká odbytová krise, čsl. republika pak musila se nad to brániti valutovému dumpingu států s valutou znehodnocenou (Německa, Rakouska).

Čsl. republika rozhodla se za těchto poměrů v první době své samostatné obchodní politiky pro režim přísnější, t. j. pro základní zákaz všeho, co nebylo individuálně (a později z části aspoň generelně) ku přívozu nebo vývozu povoleno, a tedy pro pronikavou kontrolu dovozu i vývozu, kontrolu všeho zboží jdoucího přes hranice, opatření, která v prvním stadiu připomínala zásady merkantilistické. Režim zprvu přísnější než v republice rakouské, která dosti dlouho sledovala politiku liberálnější, jednak hledíc udržeti význam vídeňského trhu pro reexport, jednak jsouc co do předmětů denní potřeby nepoměrně více odkázána na import a co do tovarů daleko méně zindustrialisována než republika čsl.

Tato kontrola československého zahraničního obchodu, která všechen dovoz a vývoz našeho státu vázala na zvláštní povolení, byla původně soustředěna v »československé vývozní a dovozní komisi«, zřízené již koncem listopadu 1918 pro celou oblast čsl. státu.

Komise měla za úkol:

1. dávatí povolení k vývozu, dovozu a průvozu surovin, polotovarů a tovarů, po případě s podmínkou kompensací a pod., na př. i ohledně valuty,

2. podněcovatí hospodárnou úpravu vývozu, dovozu a přívazu a mítí přehled o povoleném a uskutečně-

ném vývozu, dovozu a průvozu a k tomu cíli činiti vhodná opatření,

3. vykonávati přípravné práce obchodně a celně politické, zejména přípravné práce pro autonomní celní tarif, pro vyjednávání kompenzační a smluvní.

Vývozní a dovozní komise, jsouc ponaáhu vyzbrojována všemi pomůckami (odborným úřednickým aparátem, poradními sbory z praktiků různých výrobních odborů a pod.), stávala se vlastním orgánem účinné praktické kontroly našeho vývozu a dovozu. Příznakem počáteční tápavosti bylo, že vedle této komise byla povolovací kompetence již velmi záhy převáděna i na další různé úřady, komise a ústředny. Tak již nař. z 2. prosince 1918 byla zřízena nová komise pro přechodné hospodářství a poradní sbor pro přechodné hospodářství, ba dle nař. z 26. února 1919 č. 100 sb. zák. o dovozních a vývozních syndikátech rozhodovaly v těchto syndikátech hlavních odvětví průmyslových o povolování dovozu a vývozu po jistou dobu interesenti sami, což přirozeně vedlo k uplatňování zájmů egoistických na úkor národohospodářských i státních. V dubnu 1919 pověřen dále soustředěním veškeré agendy kompenzačního obchodu mezinárodního zvláštní kontrolní a kompenzační úřad, který pak v listopadu 1919 sloučen s vývozní a dovozní komisí v jedinou komisi pro zahraniční obchod. Konečně zákonem z 24. června 1920 č. 442 sb. zák. zřízen samostatný úřad pro zahraniční obchod, který opětně do jediných rukou soustředil státní kontrolu všeho dovozu a vývozu, avšak s výslovně vyčleněným cílem, že má co nejrychleji připravit přechod do žádoucího stavu normálního, t. j. do opětné svobody obchodu. Tento úřad také skutečně rychle provedl soustředění agend povolovacích a znenáhla uvolňoval vývoz i dovoz, takže povolování stalo se z části již jen formální procedurou, až posléze zákonem z 1. ledna 1922, č. 25 sb. zák. byl úřad pro zahraniční obchod zrušen. Po dobu, po kterou by hospodářské poměry vyžadovaly v některých odvětvích státní kontroly dovozu, vývozu a průvozu, byly funkce a oprávněnosti tohoto úřadu přikázány ministerstvu obchodu.

III. Mnohem liberálnější tendenci, než při kontrole dovozu a vývozu projevovala čsl. republika ohledně úpravy autonomního celního tarifu. Zák. z 20. února 1919 č. 97 sb. zák. »o celním území a vybírání cla« bylo prohlášeno naše o sam o-

statnění i v oboru celním a rozloučeno celní společenství s ostatními státy bývalého Rakousko-Uherska. Praktické toho provedení vyžadovalo arci organisace pohraniční stráže a celních úřadů na hranicích proti státům z bývalé monarchie vzniklým (proti říši německé jsme celní službu již organisovanou převzali). Zákon dotčený (a jeho prováděcí nařízení z 12. května 1919 č. 379 sb. zák.) ustanovovaly:

1. Území čl. státu tvoří samostatné území celní, pro něž stanoví se výhradné právo čl. státu vybíratí celní dávky a podrobovatí zboží dovážené, vyvážené a provážené celnímu řízení.

2. Pro toto celní území platí až na dále d o s a v a d n í p ř e d p i s y o řízení celním, zejména tedy celní a monopolní řád z 11. července 1835.

3. Až do uzavření obchodních smluv platí též a u t o n o m n í c e l n í t a r i f z e 13. února 1906 ř. z. č. 20, a sice podle prováděcího nařízení pro všeliké zboží bez ohledu na jeho původ a tudíž i pro zboží z ostatních států bývalé říše.

Veškeré zboží, dopravené po 7. březnu 1919, kdy tento zákon nabyl působnosti, do našeho celního území podléhalo tedy clo dle autonomního tarifu, pokud v něm nebylo výslovně prohlášeno za cla prosté (odstraněny tedy všeliké celní srážky dle celnětarifních smluv bývalé monarchie); ministr financí mohl však v dohodě s ministrem obchodu a zemědělství pro určité druhy zboží nezbytně potřebného clo dočasně snížití nebo i zrušití.

4. Pro určité druhy zboží mohli tíž ministři stanoviti, že platné celní sazby a přírážky, znějící na koruny, mají nadále znítí na f r a n k y měny francouzské, že však mohou se platit i v našich korunách nebo v penězích cizí měny, ministrem financí připuštěné, arci podle kursu týmž ministrem stanoveného (cla se měla platit ve zlatě již dle celního zákona rakouského; jestliže se platila v bankovkách, byla předepsána přírážka, která činila již ve staré říši na sklonku války 150% a byla při zavedení tarifu u nás zvýšena na 200%; pokus, učiněný již za války, vymocí placení ve skutečném zlatě, v Rakousku ztroskotal). Zákon nedal tedy sice vládě právo cla zvýšití, dovolil však jí předepsati pro některé druhy zboží ve franc. francích stejné clo, jaké bylo r. 1906 zavedeno v korunách, čímž celní ochrana sesílena rovnoměrně se znehodnocením valuty.

Prováděcím nařízením vyšlým, jak řečeno, teprv 12. května 1919 pod č. 379, byl autonomní celní tarif bývalé říše u nás zaměněn vydáním prvního autonomního (všeobecného) celního tarifu pro čl. celní území, který formálně převzal celkem rozvrh a text starého tarifu rakouského, meritorně pak (co do celních sazeb) ponechal základní sazby starého tarifu z r. 1906. V platnosti zůstala nejenom veškerá celní osvobození, během války dekretovaná (tedy zejména také bezcelnost obilí, mouky a rýže, dobytka jatečného a tažného, drůbeže a zvěřiny i ryb), nýbrž tarif poskytl i další osvobození nebo snížení cel pro dovoz p l o d i n (na př. jetelových semen), pro dovoz s u r o v i n (kůže, peří, dříví) nebo nutných polotovarů. Také při zboží podrobeném clu bylo pak o další odstupňování podle hospodářské žádoucnosti dovozu postaráno tím, že jednotlivé celní položky byly zařazovány do tří sloupců dle toho, zda bylo clo splatno ve francouzských francích (zvl. na zboží přepychové), nebo v čl. korunách s 200% přírážkou nebo v týchž korunách bez přírážky (hlavně polotovary a zboží nutné potřeby, celkem veliký počet celních položek).

Autonomní celní tarif z r. 1919, který vzhledem ke kursu koruny znamenal snížení proti mincovní paritě předválečné, byl sice původně myšlen a vypracován jakožto provisorní, přechodný, a byl skutečně již zhotoven podklad pro definitivní úpravu schématu příštího tarifu, k vydání tohoto tarifu definitivního však dosud nedošlo, jak pro rozvrácené valutní poměry našich sousedů, tak pro nesnadnou situaci našeho průmyslu, takže provisorní tarif z r. 1919 platí dosud, ovšem postupně se vždy vyššími přírážkami, ke kterým vedlo jednak zvyšování celní ochrany sousedních států valutními příplatky nebo přímo stupňováním sazeb, jednak důvody státněfinanční. Tak zejm. vlád. nař. z 26. dubna 1920 č. 291 sb. zák. zrušeno sice předchozí prováděcí nařízení z 12. května 1919, avšak jeho příloha, totiž autonomní celní tarif, ponechána v platnosti; stanovení a placení cla ve francích však odstraněno a na místě toho zavedeny nové p ř í r á ž k y k sazbám předválečným a sice: pro dosavadní první sloupec tarifu se cly frankovými přírážka 500%, pro druhý sloupec (kde byly čl. koruny) přírážka 200%, a pro třetí sloupec, dosud bez přírážky, přírážka 100%. Od 1. prosince 1920 byly pak tyto » v a l u t n í p ř í p l a t k y « vlád. nař. ze 6. listopadu 1920 č. 610 sb. zák. (stále na podkladě zákona z 20. února 1919) zvýšeny na 900%

(I.), 600% (II.) a 200% (III.), čímž proveden přechod k vysoké celní ochraně, ovšem nerovnoměrné, protože byla stále opřena o nakvap učiněný rozvrh zboží z r. 1919 do tří sloupců a tím tedy do tří stupňů ochrany.

Tato celní ochrana byla ovšem do jisté míry nerozhodnou, protože jednak všechen dovoz podléhal povolovací soustavě různých již uvedených organizací, jednak protože tyto vybíraly za povolení dovozu ve formě manipulačního poplatku ve skutečnosti hodnotné clo (ad valorem), které činilo zprvu (u komise dovozní a vývozní) $\frac{3}{2}$ % hodnoty importovaného zboží a později úřadem pro zahraniční obchod bylo různě odstupňováno. Vždycky však v tak vysokých poměrně obnosech, že tyto »manipulační poplatky« vynášely na př. pouze za leden 1921 přes 30 mil. Kč a že celkový přebytek úřadu pro zahraniční obchod za rok 1920 činil dle účetní závěrky státní 129·79 mil. Kč.

Rok 1921 znamená u nás asi vyvrcholení ochranářské celní politiky, byly totiž vládním nař. z 21. května 1921 čís. 19 sb. zák. zavedeny od 1. června 1921 k odstupňování celní ochrany po francouzském vzoru celní koeficienty (součinitelé) 1, 3, 5, 7, 10, 13, 16, jimiž se původní celní sazby jednotlivých položek (určitého zboží) musely násobit, aby se obdrželo nyní platné clo — nejčastější koeficienty byly 7 (pro polotovary) 10, 13, součinitelé 16 dostaly různé textilie, lučebniny, kovové a některé j. výrobky přepychové, součinitelé 1, 3, 5 zboží nezbytné potřeby. Celní sazby na dobytek, některé potraviny atd. obnoveny.

Tato nařízení opírala se vesměs o zákon o celním řízení a vybírání cla z r. 1919. Zákonem z 12. srpna 1921 čís. 311 sb. zák. zmocněna vláda, aby »až do uzákonění nového autonomního celního tarifu upravovala celní sazby pomocí součinitelů (koeficientů) k základním sazbám tak, aby ochrana daná v základních sazbách platného celního tarifu, byla i za přesunů cenových a měnových přiměřeně zachována«. Na základě tohoto zmocnění byly pak vlád. nař. z 19. prosince 1921 čís. 460 sb. zák. koeficienty přepracovány a rozříděny pestřeji od 1 až do 30 (tento pro zboží přepychové) v 19 kategoriích, a tento rozvrh platí dodnes. Koeficienty jsou až na skrovné výjimky vesměs mnohem vyšší než v nařízení květnovém, kdežto finanční cla zvýšena daleko mírněji a někde i snížena; podnětem ke zvýšení ochrany byl pokles německých marek a valutní dumping Německem provozovaný. Za to hodláno pry sprostí se v krátké lhůtě kontrolního režimu

(řízení povolovacího) a uplatnění převážně exportní povahu našeho státu i v liberálnější soustavě celní, ovšem stále ještě s celní ochranou průmyslu, pokud by k ní nutily zvláštní převraty valutní. Cla obilní zůstala dále suspendována. Zvýšení bylo ještě sesíleno stoupanutím kursu čsl. koruny od srpna 1922 na výši víc než dvojnásobnou od doby, kdy připravováno poslední zvýšení koeficientů.

Hospodářská krise i potřeba čelití tuzemské drahotě přiměla vládu, že ve známém protidrahotním prohlášení z 9. září 1922 přislíbila revisi koeficientů ve smyslu jejich snížení, dojde k ní však patrně ve větším měřítku teprv asi při uzavírání nových smluv obchodních.

V platnosti zůstává dosud s nepatrnými změnami stále náš autonomní celní tarif dle stavu z konce prosince 1921, ačkoliv by již také jeho technické názvosloví v určitých oborech (strojnictví, kožní průmysl) potřebovalo reformy, zvl. specialisace. Placení cla v skutečném zlatě není předepsáno, podle zák. z 10. července 1922 č. 245 sb. z. lze však k placení cel užití slosovaných titrů a splatných kuponů pražské investiční půjčky znějících na libry šterlinků a dolary.

Vládním nař. z 23. září 1919 čís. 525 sb. zák. zřízena posléze po dlouhých přípravách »c e l n í r a d a«, jakožto poradní sbor pro správnou a důslednou aplikaci (používání) celního tarifu a objemných jeho vysvětlivek.

§ 21 a) Smluvní politika československé republiky.

I. Starý rakousko-uherský smluvní systém spočíval na doložce nejvyšších výhod, jež platila skoro bezvýjimečně v jeho stycích se všemi civilisovanými státy až snad jen na státy střední a jižní Ameriky, s nimiž k obchodněpolitickému ujednání mělo teprv dojítí. Poměrně jen málo těchto smluv bylo uzavřeno zároveň též se speciálními ujednáními tarifními, ovšem platily tyto tarifní smlouvy celní pro náš styk se státy obchodně nejdůležitějšími (Německo, Belgie, Švýcarsy, Itálie, Srbsko, Rumunsko, Rusko, avšak též Egypt, Čína a Siam). Válkou vzaly všechny tyto tarifní smlouvy za své až na smlouvy s Německem a Švýcarskem.

Po rozpadu říše vláda švýcarská navrhla všem nástupnickým státům, aby se z nedostatku nové smlouvy dodržovala nezměněně stará její smlouva s bývalým Rakousko-Uherskem,

čsl. republika pak na tento návrh přistoupila (vlád. nař. ze 6. května 1920 čís. 378 sb. zák.). Podobně byly vedle výhodnostní doložky přiznány konvenční sazby celní podle starší obchodní smlouvy s bývalou říší též Jugoslavií (vl. n. č. 379 sb. zák.). Všechny ostatní státy užívaly však proti našemu dovozu zprvu svého autonomního (generálního) tarifu celního, který býval nad to nezřídká měněn, v řadě států trval systém povolovací nebo přímé zákazy dovozu určitých druhů zboží, nebyla zajištěna ani pravidelná a přímá doprava, ani vzájemné uznání stejných práv státních občanů, ani svobodné obchodní cestování, ochrana průmyslového autorství a pod.

Exportní ráz našeho státu způsobil, že většinou z naší vlastní iniciativy zahájena záhy s četnými státy postupně rozsáhlá činnost smluvní, aby se dosáhlo možných osvobození nebo úlev ze složitého systému zákazů a kontrolovaného hospodářství skoro ve všech státech po válce zavládnuvšího.

Protože nestálost poměrů hospodářských a zvláště měnných (valutních) i časté změny celních tarifů a dovozních omezení činily krajně nesnadným uzavírání smluv trvalých, docházelo jen ke smlouvám krátkodobým, jež často doplňovány a opravovány a povolovací soustava vzájemně zmírňována poskytováním kontingentů, t. j. stanovením pevných kvant určitých druhů zboží, jež se smlouvající se státy zavazovaly uvolnit k dovozu nebo vývozu. Snížení cel neposkytnuto však až do tarifní smlouvy s Francií 1923 žádnému státu.

Již záhy po převratu vynutily si poměry zejm. různé krátkodobé úmluvy se státy nástupnickými o postupu při vzájemné výměně zboží (tak na př. již 17. listopadu 1918 ve Vídni mezi zástupci čsl. a polskými), jež byly jako prozatímní administrativní opatření uzavírány s vládami nebo s úředními organizacemi exportními a importními států sousedících k zajištění potřebného dovozu, vývozu nebo průvozu. O dalších podobných dohodách usnášely se vzájemně i průmyslové organizace, u nás i v cizině, a byly takovéto dohody brány úředními instancemi na vědomí jako směrnice pravidelného jednání úředního.

Byly to většinou kompenzační úmluvy, jimiž byly mezi smluvními státy vzájemně zaručovány dodávky určitých produktů, nezbytných k udržení chodu hospodářského života, do výše určitých kontingentů (na př. již v listopadu a prosinci 1918 s Rakouskem a s Německem pro naše hnědé uhlí za černé nebo

za různé suroviny a tovary, nebo s Polskem naše uhlí, koks a tovary za ropu (naftu) a její deriváty, naše uhlí za rudy a různé tovary či polotovary, nebo s Jugoslavií naše uhlí a tovary za potraviny).

II. Ratifikací mírových smluv se obchodněpolitická situace čsl. republiky změnila v tom směru, že čsl. republika stala se účastnou řady hospodářských oprávnění, jež byla mírovými smlouvami spojeneckým mocnostem dána vůči Německu, Rakousku, Maďarsku, Bulharsku a Turecku, a že s druhé strany převzala smlouvou st. germainskou s hlavními mocnostmi spojeneckými alespoň pro nejbližších 5 let určité závažky obchodně a dopravně politické. Jsou to:

1. Vzájemné právo mocností spojeneckých i naší republiky jmenovati v hlavních městech svých zástupce diplomatické a v městech i přístavech svých území konsuly a konsulární zástupce, a rovnost těchto konsulů co do práv a svobod s konsulárními zástupci národa požívajícího největších výhod.

2. Dokud nemělo Československo vlastního tarifu celního, platily pro zboží ze států spojeneckých při dovozu k nám nejpriznivější celní sazby podle starého celního tarifu rakousko-uherského, a Československo zavázáno rozšířiti do lhůty pěti let na všechny spojenecké státy všeliké výhody, které by přiznalo v celním ohledu kterémukoliv ze států s Dohodou válčivších, s jedinou výjimkou, že státy Dohodové nečiní nároků na výhody a výsady, které by si do téže pětileté lhůty ve vzájemném styku na základě zvláštní celní úmluvy přiznalo Československo s Rakouskem nebo s Maďarskem (dopuštěna tedy mezi těmito státy vzájemná celní preference, ovšem časově obmezená).

3. Rozsáhlou měrou přiznalo Československo na svém území svobodu styku a transitu z některého nebo do některého ze států spojeneckých, i transítní službě telegrafní a telefonní, osvobození od cel a pod. dávek — ovšem za podmínky reciprocity, tato ustanovení odpadla, když uzavřena mezinárodní dohoda o transitu a Československo k ní přistoupilo.

4. Československu bylo uloženo přistoupiti k určitým kolektivním úmluvám mezinárodním (nebo k novým konvenčním náhradním o týchž předmětech), jež mají za předmět dopravu mezinárodní (světová unie poštovní, mezinárodní úmluvy telegrafní a radiotelegrafické, o nákladní dopravě želez-

niční atd.), sociální a zdravotní poměry (úmluvy o zákazu noční práce žen, užívání bílého kostíku k výrobě zápalek, o potlačování obchodu s děvčaty a oplzlých publikací, zdravotnické úmluvy pařížské a vídeňské z let 1894, 1897 a 1903) a autorství literární a umělecké i průmyslové (předpisům těmto čl. republika již naveskrz vyhověla).

Přistoupení k jiným konvencím mezinárodním (o potlačování klamných označování původu na zboží a o mezinárodním registrování známek tovarních) zůstaveno Československu na vůli.

5. Mírové smlouvy vytyčily pro řadu nejdůležitějších oborů obchodněpolitických opět zásadu nejvyšších výhod v její bezpodmínečné formě, jak vůči státům poraženým, tak vůči státům novým, takže princip tento mírovými smlouvami opět v Evropě téměř zevšeobecněl a stal se tudíž i obchodněpolitickou směrnicí naší republiky.

III. Sesílená ochranářská tendence poválečná ve všech státech způsobila, že státy své tarifní smlouvy skoro vesměs se zřetelem k revizi svého tarifu vypověděly, takže obsahem nejvyšších výhod je nyní pouze autonomní celní tarif, leckdy ještě zvýšený, aby se na jeho základě dalo po případě jednati o ústupcích při budoucích smlouvách tarifních (tedy zvýšení za účelem negociačním).

Aby naléhavé obchodněpolitické úmluvy mohly býti aktivovány prozatímně i bez předchozího schválení parlamentu, byl u nás vydán zmocňovací zákon z 25. listopadu 1919 čís. 637 sb. zák., podle něhož byla vláda bez časového obmezení zmocněna jednak uváděti zatímně v platnost obchodní smlouvy, uzavírané s cizími státy, pokud se jimi obchodní a dopravní styky upravují na základě nejvyšších výhod (podobně bylo již v bývalém Rakousku podle zák. z 30. března 1909 čís. 50 říš. zák.), jednak aby uváděla zatímně v platnost obchodní smlouvy uzavírané během r. 1919 a 1920, v nichž poskytnuty jsou cizím státům zvláštní celní výhody, tyto nemají však zpravidla přesahovati úroveň předválečnou. Smlouvy takto zatímně v platnost uvedené musily býti též ihned předloženy parlamentu ke konečnému schválení. Pozdějšími zákony toto zmocnění rozšířeno i na obchodní smlouvy, uzavírané v letech 1921 až 1924 buď na základě nejvyšších výhod aneb i obchodní smlouvy, v nichž se cizím státům poskytují za přiměřené v zájemné výhody též úlevy s cel našeho autonomního tarifu celního, avšak obojí tyto smlouvy jen

se souhlasem presidenta republiky a s vyhlášením ve sbírce zákonů a nařízení.

IV. Snaha po úpravě vzájemných hospodářských poměrů, jak obchodněpolitických, tak železničních a poštovních, mezi následnickými státy zavdala podnět ke k o n f e r e n c i v P o r t o R o s e v listopadu 1921, jíž se za předsednictví Itálie účastnily jako smluvní strany Československo, Jugoslavie, Rumunsko, Maďarsko, Polsko a Rakousko a jako pozorovatelé i zástupci Anglie, Francie a Ameriky. Z 18 protokolů v Porto Rose redigovaných týká se pouze prvý vlastní obchodní politiky a obsahoval r e k o m a n d a c i, aby od 1. července 1922 byly mezi státy v Porto Rose účastněnými zrušeny veškeré zákazy nebo obmezení dovozu i aby dohodou byl stanoven den, od kterého by se zrušily zákazy, kontrola i jakékoliv jiné obmezení vývozu; provedení této reko-mandace bylo však současně vázáno řadou předpokladů, jež vyplývaly zejména z poměru k jiným státům v Porto Rose nesúčastněným.

Právě tehdy však objevovaly se v obchodě mezinárodním účinky inflační politiky některých států, s jichž dumpíngovými cenami nemohly soutěžit státy pracující za normálních podmínek výrobních. Proto také j a n o v s k á k o n f e r e n c e (od 10. dubna do 19. června 1922), pro níž byl na poradách bělehradských v březnu 1922 smluven společný postup Malé Dohody a Polska, vyslovila se, že jest sice pracovatí co nejintensivněji ke všeobecnému zrušení dovozných obmezení, že však jsou tato prozatím nutným zlem, neodčinitelným v zemích silnější valuty na ochranu před valutním dumpíngem v zemích inflačních, i z důvodů finančních (totiž pro obmezení dovozu předmětů přepychových).

Na valném shromáždění Společnosti národů v září 1922 podal sice ekonomický komitét Společnosti elaborát o »slušném zacházení« s obchodem, k jakému jsou dle čl. 23 smlouvy versaillské zavázáni všichni její členové, avšak k obecnému řešení obchodněpolitických problémů nedošlo.

Československá obchodní politika hleděla tudíž — po prvni popřevratové době s jejími kompenzačními smlouvami a smluvními kontingenty — upravití své hospodářské styky s jinými státy uzavíráním obchodních smluv v pravém slova smyslu a sice smluv bilaterálních (dvoustranných), jež byly původně prozatím v život uváděny na podkladě uvedených zákonů zmocňovacích. Záměrnou a soustavnou prací docíleno, že čl. republika

je v Evropě státem, který uzavřel po válce nejvíce smluv obchodních. Jsou to:

1. První československá celní úmluva byla uzavřena 9. září 1919 s Jugoslavií, a sice na podkladě zásady nejvyšších výhod, která se pak stala základem čsl. smluvní obchodní politiky ve všech smlouvách obchodních. První smlouva naše s Jugoslavií vystřídána však již záhy (18. října 1920 č. 379 sb. zák.) smlouvou o úpravě obchodních styků a sice pouze ohledně cel, jež pak opět záhy rozšířena i na jiné obory, jako na dovoz a vývoz zboží, nakládání s obchodníky a živnostníky podle zásady nejvyšších výhod atd. V listopadu 1921 uzavřeno finanční ujednání (smluveno tehdy vydání deposit a vyrovnání pohledávek), 15. září 1922 uzavřena administrativní smlouva o úpravě dovozu vína do Československa a piva do Jugoslaviie. Pro československé výrobky užívá Jugoslaviie, která má tarif dvojitý, svého tarifu minimálního.

2. Švýcarsko úmluvu z 18. května 1920 vypovědělo, pokud jde o používání smluvního tarifu předválečného (příčinou vypovědi bylo vydání nového zvýšeného tarifu švýcarského v létě 1921), takže dnešní stav založen pouze na principu nejvyšších výhod.

3. S Francií zaveden obchodní smlouvou ze 4. listopadu 1920 (sb. z. čís. 177/1921) režim největších výhod pro Francií, avšak jen částečně pro Československo, smluvena uvolnění dopravní i závazek přistoupení k mezinárodním úmluvám madridské i pařížské o ochraně označení původu (cognac, champagne) a ochraně průmyslového vlastnictví a j. Dne 17. srpna 1923 pak uzavřena s Francií nová smlouva, v níž poskytnutím slev téměř na 150 položek autonomního tarifu položen základ k novému tarifu smluvnímu vůbec.

4. S Itálií uzavřena dne 23. března 1921 (vyhlášena nař. z 9. ledna 1922 čís. 4 sb. zák.) obchodní a plavební smlouva a úmluva o terstském přístavě (příslušníkům obou smluvních stran zajišťuje se zde úplná svoboda obchodu a plavby, provozování živností, nabývání majetku atd. a v oboru celním zásada nejvyšších výhod a dále výsady a ulehčení pro čsl. provoz v terstském přístavě (dostali jsme do vlastní správy hangar č. 55).

5. S Rakouskem uzavřelo Československo na principu nejvyšších výhod dne 4. května 1921 dohodu o všech téměř otázkách vzájemného styku hospodářského, zvláště i v oboru celním,

v úmyslu, aby obchodní styky, před rozpadem říše trvavší, byly co nejméně rušeny. Tak zaručeno příslušníkům obou států stejné zacházení jako s vlastními občany pro návštěvu trhů a veletrhů, ochrana okrskových pojmenování pro označení původu vín, pálených nápojů lihových, nebo piva, upraveno zevrubně vydávání dovozních a vývozních povolení atd. K dohodě připojeny zvláště úmluvy o úlevách v pohraničním styku, o vzájemné podpoře při celní manipulaci a při stihání celních přestupků, o zvířecích nálezích a j. Obě strany se zavázaly též upravit postup s dělníky a zřízenci v příčině sociálního pojištění i dopravu a zacházení s kočovnými dělníky zemědělskými (Československá republika zdůraznila, že se nevzdává práv a výhod jí dle mírové smlouvy st. germaňské příslušejících).

6. Obchodní smlouva s R u m u n s k e m z 23. dubna 1921 (nař. z 10. listopadu 1921 čís. 402 sb. zák.) kromě vzájemného uznání nejvyšších výhod co do nakládání s příslušníky, zřizování obchodních společností, proclívání zboží a pod., věnuje zvláště pozornost otázkám k o m u n i k a č n í m, zvláště transitu a dopravě po Dunaji a pohraničnímu styku s Podkarpatskou Rusí.

7. S P o l s k e m smluvena 20. října 1921 neobmezená klauzule největších výhod co do zacházení s příslušníky a společnostmi, co do výšky cel, co do otázek dopravních; upraven pohraniční styk, nákladní doprava železniční, opatření proti zvířecím nákazám, desinfekce dobytčích vozů atd.

8. Hospodářská dohoda s N ě m e c k e m z 29. června 1920 (nař. z 9. září 1921 čís. 350 sb. z.), v níž si oba státy hledí zajistiti přívoz určitého zboží sobě potřebného, Německo přívoz našeho sladu a dříví, my přívoz lnu a barev anilínových, a projednána úprava vzájemné pomoci při podloudnictví, úprava pohraničního styku, železniční dopravy a plavby, výměny uhlí, některých otázek finančních atd. (Vyhlášena po ratifikaci opětně pod č. 359 z 18. prosince 1922.)

9. Dne 7. října 1922 uzavřena obchodní smlouva s L o t y š s k e m na principu nejvyšších výhod, avšak s vynětím výsad, jež by dalo jednak Lotyšsko některému státu baltickému («baltická klauzule»), jednak Československo Rakousku nebo Maďarsku. Podrobně upravena zvláště otázka transitu (pro naše styky s Ruskem hlavně). Po smlouvě s Lotyšskem má dojíti k dohodám s ostatními státy baltickými a nordickými Estonskem, Finskem — Dánskem, Švédskem).

10. Po konferenci janovské došlo ke sjednání provisorních obchodních smluv se sovětskými republikami, ruskou a ukrajinskou, z 5. a 6. června 1922, jež obě obsahově zcela stejné, upravují jen nejnaléhavější otázky vzájemného styku, nepředbíhajíce řešení problémů zásadních.

11. Obchodní smlouvou z 18. listopadu 1921 v Madridu dává nám španělsko svůj dočasný minimální tarif s přírážkami dle španělského zákona ze 3. června 1921 a my klausulí nejvyšších výhod v oboru celním a povolujeme dovoz určitého španělského zboží do výše pevných kontingentů.

12. Obchodní dohoda Československé republiky s republikou Portugalskou z 11. prosince 1922 čís. 415 sb. zák. zaručuje nám minimální tarif portugalský a Portugalsku i jeho koloniím náš nejpříznivější režim co do cel dovozních, přírážek i koeficientů (zase kromě přednostních výhod Rakouska či Maďarska), zabezpečuje Portugalsku dovoz jistých druhů zboží z Portugalska i jeho osad k nám, jednak bez obmezení (jako na př. měď, všeliké rudy, kožešiny, kaučuk a j. zboží), jednak do určitého kontingentu (vino, jižní plodiny, kávu, rybí konzervy, madeirské vyšivky a jiné zboží). Konečně zaručuje Československo ochranu označení vína Porto a Madeira a Portugalsko opět označení piva jakožto plzeňského, výhradně pro produkty z dotyčných okrsků i ochranu jiných okrskových označení vín, piva a minerálních vod, o kterou bude jedna vláda druhou žádána. Oba státy pak se zavazují ku ochraně proti jakémukoliv způsobu nekalé soutěže a nesprávnému označování původu zboží.

Roku 1922 byla uzavřena ještě obchodní smlouva s Maďarskem (smlouva bude ještě doplněna úmluvou o výměně zboží), r. 1923 uzavřeny smlouvy — kromě s Francií — dále s Řeckem, Nizozemskem, V. Británií, Litvou, Norskem a Spojenými státy americkými.

Ve všech vypočtených státech požívá naše zboží dle uzavřených s nimi smluv obchodních buď stejného zacházení («régime égale») s ostatní soutěží zahraniční — až na Polsko, kde sjednaná obchodní smlouva dosud není ratifikována — anebo (ve Francii) zvláštního režimu na podkladě zvláštního prozatímního tarifu smluvního. Smlouvě s Francií mají následovatí tarifní smlouvy s Itálií, Rakouskem a Švýcarskem.

Od rozpadnutí se rakouskouherské monarchie stala se častým předmětem různých návrhů u nás i za hranicemi otázka zvlášť-

ního obchodněpolitického režimu v střední Evropě, vlastně otázka vzájemného bližšího obchodněpolitického spětí států nástupnických (z bývalé monarchie vzniklých), jímž by do jisté míry obnoveny byly obsáhlé a intenzivní hospodářské styky, staletým politickým soužitím vypěstěné. Mírové smlouvy dávají skutečně Československu, Rakousku a Maďarsku možnost, aby se dohodly o přednostních clech pro některé druhy zboží, zvláště nezbytné pro jejich vzájemný styk (na tyto výhody by pak státy dohodové nečinily nároku), avšak jen na dobu prvních pěti let, a jinak ukládají všem těmto státům v dovozu i vývozu bezpodmínečný régime égale vůči spojeneckým (dohodovým) mocnostem. Státy následnické zvolily také vesměs za základní princip svých obchodních smluv zásadu nejvyšších výhod, a to v oboru celním bezpodmínečně. První péčí republiky ovšem je prozatím řádný smluvní poměr s nástupnickými státy na podkladě smluv bilaterálních. V Rakousku samém pak jsou slučovací tendence s Německem tlumeny dočasně téměř jen finanční a hospodářskou tísní Rakouska a politickou i vojenskou bezmocností Německa.

§ 22. Pojem a druhy cel.

I. Clem rozumíme dnes veřejnou dávku, vybíranou ze zboží přecházejícího přes hranice státu (celního obvodu), na rozdíl od cel a mýt, vybíraných ve starověku a středověku i uvnitř země od panovníků, vrchností i měst na rozličných místech a z přerozmanitých podniků, jako poplatků přístavních a skladištních, mýt silničních a říčních, hlavně však pro fiskální účely. Teprve když od konce středověku byl seznán národohospodářský význam cel, odstraňována cla jakožto soukromý příjem místních vrchností (šlechty, církve, měst), překládána ze vnitra země na hranice státu a rozlišováno znenáhla mezi mýtem jako příspěvkem na udržování silnic a clem jakožto dávkou vybíranou na hranicích státu a sledující vedle finančních i účely národohospodářské.

Území ohraničené jednotnou celní čarou zoveme celním obvodem. Utvoření jednotného celního obvodu přeložením veškerých cel ze vnitra státu na vnější hranici státu je plodem teprv novověkého vývoje historického; bylo provedeno na př. v absolutistickém Rakousku »obnoveným celním řádem« Josefa II.